

Ton de Leeuw is geen Vasari

Met meer dan gemiddelde belangstelling las ik de inmiddels uitgekomen nummers van uw broodnodige blad. Bravo!

Een korte reactie mijnerzijds betreffende het artikel van Willem Wander van Nieuwkerk over zijn (overigens zeer lezenswaardige) bijdrage rond Ton de Leeuws *Muziek van de Twintigste Eeuw*.¹

Voorop zij gezegd:

- Ik voel mij een leerling van Ton. Ik hield en houd van hem en heb zijn muziek lief.
- Ik doe niet mee aan welke groepsvorming dan ook. Nederland is een fijn land, maar die eeuwige klikkies, clubjes en partijtjes (Den Haag contra Amsterdam, Rotterdam etc. etc.) hangen mij meer dan de keel uit. Het gaat om de muziek. En Ton was domweg de grootste componist die ons landje voortbracht na Sweelinck en Vermeulen. Ik weet: het artikel van Willem Wander van Nieuwkerk doet ook niet meer aan die hokjesgeest, maar ik heb het sommigen wel horen misbruiken...

Natuurlijk: Ton de Leeuw schreef een boek dat duidelijk de sporen van zijn tijd draagt. Een boek dat mijns inziens opvalt door een grote relativiteit, een enorme twijfel juist omtrent de volgens schrijver beschreven dwingende historische loop. Ton de Leeuw is zeker geen Vasari!

Mijns inziens ware het beter geweest als de positie van het boek in de totaliteit van Tons (primair compositorische) denken duidelijker was beschreven. Ton de Leeuw schreef dit boek toen hij zelf immers in diepe twijfels verkeerde omtrent de juistheid van de seriële weg. Hij schreef het boek precies op het moment dat zijn denken zich (mede onder invloed van zijn diepgaande kennis van oosterse muziek) steeds meer bewoog in modale, min of meer antiseriële zin. Natuurlijk: hij deed mee, schreef zelfs het eerste Nederlandse seriële stuk, maar een eerlijke rondgang in zijn boek laat juist zien hoezeer hij in die tijd al onder de indruk was van Jaap Kunst. Het boek was nog nauwelijks uit of hij schreef zijn *Symphonies of winds*; een onmiskenbaar antiseriële stuk. Voor hem betekende het serialisme veeleer een discipline, die de componist kon losmaken van het romantische verleden. Het betekende voor hem (als voor Webern) een brug naar de wereld van Josquin en Isaac. Opvallend mijns inziens ook de enorme aandacht die hij in zijn boek besteedt aan tegendraadse componis-

ten: zelfs een fascist als Orff wordt geprezen! En wel precies omdat hij de muziek nu juist niet uiteen laat vallen, niet aan materiaalonderzoek doet.

Het hoogtepunt van het boek kan dan ook niet het hoofdstuk over Webern zijn: veeleer duurt het (bij al Tons terechte bewondering) gigantisch lang voor Webern überhaupt genoemd wordt.

De dwingende historische ontwikkeling, zoals Ton de Leeuw die zou beschrijven in zijn boek, lijkt mij dan ook meer een (historisch bepaalde!) constructie achteraf. Juist Ton de Leeuw heeft velen in dit land de ogen geopend voor het feit dat de wereld groter is dan Europa alleen. Natuurlijk: hij hield niet van muzak en las liever de *N.R.C.* dan *De Telegraaf*, maar dat doen wij toch in ons hart allemaal...?

Bartók, Pijper, Hindemith: zij (de outcasts van de geschiedenis) worden allemaal door Ton de Leeuw met liefde en begrip behandeld: een liefde die schril afsteekt bij de officiële leer van de serialisten uit die tijd.

Mijns inziens heeft Ton de Leeuw juist poorten geopend, getuigd van een houding die verder reikt dan de waan van de toenmalige dag. Hij moge dan niet van populaire muziek gehouden hebben, hij zag als geen ander de totaliteit van onze wereld. Een dwingende historische, eurocentrisch gedachte lijn à la Hegel laat zich dan ook uit zijn boek niet afleiden, hoezeer hij ook kind van zijn tijd mag wezen.

Dat zijn worsteling met deze materie in zijn werk (en zijn boek) zo duidelijk zichtbaar is, maakt zijn prestatie alleen maar indrukwekkender.

GERARD VAN DER LEEUW

(Gerard van der Leeuw is docent muziek- en cultuurgeschiedenis aan het Conservatorium van Zwolle.)

¹ Willem Wander van Nieuwkerk, "Na de avant-garde. Muziekgeschiedenis van de twintigste eeuw - dertig jaar na het boek van Ton de Leeuw", in: *Tijdschrift voor Muziektheorie*, jrg. 1, nr. 2 (juni 1996), p. 73-80.